

Emerson halálának százéves évfordulójára

EMERSON, RALPH WALDO

JELLEM

A jellem egy tartalékerő, mely — eszközök híján — csupán jelenvalóságával hat. Mint meghatározhatatlan erő bázisa vagy formája magyarázható csak meg, mint bizalmasa egy embernek, vagy egy szellem, melynek impulzusai vezetik őt, amelynek tanácsait nyomban nem oszthatja szét; amely társasága neki, úgy, hogy az ilyen ember legtöbbször magánosan él, vagy ha társadalmi hajlandóságai is vannak, nincs szüksége a társaságra, hanem nagyon jól el tudja szórakoztatni önmagát. A legtisztább irodalmi talentum is nagynak látszik egy időben, a másikban kicsinek, a jellem nagysága azonban oly nagy, s foglalatosa sziklaszilárd és nem csökkenthető. Amit mások esetleg tehetséggel vagy ékesszólással érnek el, az ilyen ember valami magnetikus erővel hajtja végre csupán. „A fele erejét nem is használta fel“. A győzelmei és nem a kardok összecsapása demonstrációi a felsőbbségének. Hódít, mert a megjelenése megváltoztatja a dolgok képét. [...]

A karakter természeti erő, épp úgy, mint a fény és a meleg, és az egész természet együtt dolgozik vele. Az, hogy egyik ember jelenvalóságát érezzük és nem a másikat, olyan egyszerű, mint a nehézkedés törvénye. Az igazság a lét csúcspontja, az igazságosság alkalmazása ezekre a dolgokra. Minden individuális lény bizonyos fokozatban foglal helyet, aszerint, hogy ez az elem mennyire tiszta benne. A tisztábbak akarata kiárad belőlük másokba, mint ahogy a víz a magasabb edényből lefolyik az alacsonyabba. Ennek a természeti erőnek épp úgy nem lehet ellenállni, mint bármely más természeti erőnek. Földobhatunk ugyan egy követ néhány másodpercre a levegőbe, mégis igaz az, hogy minden kő mindig le fog esni. És bármennyi esetét soroljuk is fel a büntetlen lopásoknak vagy a hazugságnak, amelyet valaki elhitt, az igazságnak győznie kell, és az igazság privilégiuma az, hogy saját magát tegye elhihetővé. Ilyen morális rend a jellem is, az egyén természetén át nézve. Az egyén mindig befejezett. Idő és tér, szabadság és kényszerűség, igazság és gondolat nem szabadok többé. Itt a világegyetem már zár vagy súlyt. Lelkének tulajdonságaival átítatva minden megvan az emberben. S amilyen tulajdonság van benne, azzal tölt el mindent, amit elérhet; — nem is törekszik arra, hogy a végtelenbe veszítse el magát, hanem bármily hosszú vagy görbített a pályája, minden figyelme végül saját magára tér vissza. Elettél tölt be mindent, amit tud, s csupán azt látja, amit élettél tölt be. Úgy foglalja magába a világot, mint a patrióta a hazáját: jellemének anyagi alapja ez és tevékenységének színtere. Az egészséges lélek egyesül az igazsággal és a valóval, s mint a mágnes önmagától helyeződik el a sarkok felé, úgy mint átlátszó tárgy áll minden néző számára közte és a nép között, s aki útban van a nap felé, az útban van az ő személye felé is. A legfelsőbb befolyás eszköze tehát

Fordította Bálint Lajos; megjelent R. W. Emerson „Essayk“ c. művében. 80—105. l.

mindazok számára, akik nincsenek vele egyenlő magasságban. Így a jellemes ember lelkiismerete a társadalomnak, amelyhez tartozik.

Ennek az erőnek természetes mértéke a körülmények ellenállása. A nem tiszta ember olyannak nézi az életet, ahogy véleményekben, eseményekben és emberekben visszatükröződik. A cselekvést nem láthatják, amíg meg nem történt. Pedig ennek morális eleme már előbb is élt a cselekvőben, és akár jó, akár rossz, szándékát könnyen meg lehetett volna mondani előre is. A természetben minden dolog bipoláris, vagyis van egy pozitív és egy negatív pólusa. Van férfi és van nő, van szellem és cselekedet, van észak és dél. A szellem: a pozitív, a történés: a negatív. Az akarat: az északi, a kivitelezés: a déli sarok. A jellemet úgy kell nézni, mint aminek természetes helye az északiban van. Része van a rendszer magnetikus áramaiban. A gyenge lelkeket a déli, vagyis a negatív pólus felé vonzza. Ezek minden cselekvésnek csupán hasznát és kárát tekintik. Sohasem vesznek észre egy princípiumot addig, amíg nem helyeződött el egy személyben. Nem akarnak szeretetre méltóak lenni, hanem azt kívánják, hogy szeressék őket. Az előbbi fajta jellem szereti, ha a hibáit emlegetik, a másik fajta nem szeret hibáiról hallani. Ezek a megtörtént dolgokat tisztelik, s ha biztosítod őket valamely tényről, kapcsolatáról vagy a körülmények bizonyos sorrendjéről — semmi másra nem lesznek kíváncsiak. A hős látja, hogy az eredmény alsóbbrendű valami, ami neki kell, hogy engedelmessédjék. Az események megadott rendjének nincs hatalmában, hogy biztosítsa számára azt a kielégülést, melyet a képzelő ereje fűzött hozzá; a jóság szelleme hiányzik a dolgok valamely részéből. míg egy bizonyos szellemnek jut a teljesítés, mely ezt az erőt és győzelmet, mely természetes gyümölcse, belé vezetí az események valamely rendjébe. A körülmények semmiféle megváltozása nem javíthatja ki a jellem hibáját. [. . .]

A karakter centralitás, és lehetetlenség az, hogy lejjebb kerüljön vagy ledöntessék. A jellem: a természet legmagasabb formájában. Haszontalan utánozni vagy szembeszállni vele. Annyi ellenállóképesség és állhatatosság, meg teremtő erő van ebben a hatalomban, hogy legyőz minden vetélkedést. Ez a mestermű akkor sikerült a legjobban, ha nem volt vele dolga senki másnak, csak a természet kezének. Gondoskodva van arról, hogy a nagyrahivatottak árnyékban jussanak az életbe, hogy ne őrizhesse és ne kürtölhesse ki egy ezerszemű Athén a fiatal géniuszt minden új gondolatát. [. . .]

A jellemnek térre van szüksége; nem szabad korlátozni személyekkel, sem pedig megítélni olyan megnyilvánulásaiból, amelyeket a cselekvés lázában vagy kivételes pillanatokban adott. Épp annyira szűksége van a távlatra, mint egy nagy épületnek. [. . .]

Az isteni ember a szellem próféciája, a szív reményének barátja. A mi boldogságunk e kettőnek egyben való teljesülését várja. Századoknak kell kinyilatkoztatniok ezt a morális erőt. Minden erő árnyéka vagy szimbóluma ennek. Gyönyört adó és erős a költészet, míg innen meríti az ihletét. A világ könyvébe írják nevüket az emberek, ha ez tölti el őket. Nem ismerjük ezt az isteni formát, csak az álmát és a próféciáját; nem ismerjük azt a fenséges megjelenést, mely tulajdona azoknak, akik megnyugtatták és egyben megindítják azokat, akik nézik őket. Be fogjuk látni egy napon, hogy a legelrejtettebb energia a legnyilvánosabb, hogy a minőség pótolja a mennyiséget, hogy a jellem nagysága a sötétben is tevékeny, és segítségére van annak, aki sohasem látta. Mind az

a nagyság, ami eddig megnyilatkozott számunkra, csak kezdet és buzditás ilyen irányban. Azoknak az isteneknek és szenteknek története, kiket a világ alkotott és tisztelt, mindmegannyi dokumentuma a karakternek. Évszázadok ujjongtak egy ifjú életén, aki semmit sem kapott a szerencsétől, akit a saját népe feszített meg a Golgotán, aki lelkének tisztaságával epikus fényt árasztott halálának minden részletére, és minden részletét általános szimbólummá tette az egész emberiség számára. Ez a nagy meghódolásunk volt eddig a legnagyobb cselekedetünk. De a szellem győzelmet keres az érzékeknek: a jellem erejét, amely megtéríti a bírót, a bírálót, a zsoldost és a királyt; amely uralkodik az állati és ásványi erőkön, és egyesül a nedvek, a folyók, a szelek, a csillagok és a morális tényezők körfutásával.

S ha nem is tudunk egyszeriben eljutni ilyen magasságba, legalább is nézzünk fel hódolattal oda. A társadalom nagy előnyöket ad azoknak, akik bírják ezt az erőt, de ugyanolyan hátrányokat is. Éppen ezért fokozottabban kell elővigyázatosoknak lennünk megítélésünkben. Sohasem bocsátom meg a barátaimnak, ha nem tudnak megismerni egy nagy jellemet, és nem tudják hálás szívességgel befogadni. Ha aztán végre megérkezik az, amire olyan sokáig vágytunk, s a távol mennyei föld kedves sugaraival áraszt el bennünket, és mi kíméletlenek és kételkedők lennénk, ha ezt a vendéget az utcák fecsegésével és tamaskodásával fogadnók, olyan közönségesség volna ez, amely előtt mintha bezárulnának az ég kapui. Zavarodottság az, sőt valóságos esztelenség, ha a lélek nem ismeri meg többé azt, ami az övé, sem pedig azt, aminek hódolattal és istenfélelemmel tartozik. Van-e vallás ezen kívül, amelyben tudnók, hogy bárhol nyíljék is a lét messze pusztaságán virággá a szent érzés, amelyet tisztelünk, az az én számomra virágzik? Ha senki sem látja, én látom: és egyedül is megismerem a tettek nagyságát. Amíg ez virágzik, addig vasárnapot és ünnepnapot ülök, és félreteszem szomorúságomat, az esztelenségemet és a tréfálkozást. A természet meghódol az ilyen vendég megjelenésének. Sok szem van, amely felfedezni és tisztelni tudja az okos és harcias erényeket, és sokan vannak, akik a zsenit is észre tudják venni csillagos útján. De hã belép házainkba az a szeretet, amely mindent eltűr és mindenről lemond, amely mindent meghihlet, amely saját magának fogadta meg, hogy inkább nyomorult, sőt eszelős lesz ezen a világon, mintsem hogy kezét valamiféle engedményekkel szennyezze be, akkor csak a tiszták és a törekvők ismerhetik meg az arcát, s az egyetlen tisztességadás, amelyben részesíthetik az, hogy sajátjuknak vallják.

Dr. BODOR ANDRÁS

NÉGYSZÁZHUSZONÖT ÉVES A KOLOZSVÁRI BRASSAI SÁMUEL KÖZÉPISKOLA

A XVI. század második felében a reformáció, majd az ellenreformáció hatására az erdélyi iskoláztatás túljutott a korábbi szűk, városi vagy szerzetesi kereteken, és bár látszólag bizonyos csoportok, felekeze-